

IRODA SINOVLARI VA KASB BAXTI: NOGIRONLIGI BOR XOTIN-QIZLARNING JAMIYATDAGI YANGI QIYOFASI

Mahfuza Shodiyarova

*Respublika imkoniyati cheklangan shaxslar uchun
ixtisoslashtirilgan maxsus texnikumi “Ijtimoiy fanlar” o‘qituvchisi*

Nogironligi bo‘lgan xotin-qizlar jamiyatning ajralmas qismi bo‘lib, ularning to‘laqonli hayot kechirishi, iqtisodiy faolligi va o‘z salohiyatini ro‘yobga chiqarishi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Ayniqsa, ularni professional ta‘lim va kasb-hunarga jalb etish masalasi nafaqat bandlikni ta‘minlash, balki gender tengligi va ijtimoiy barqarorlikning muhim ko‘rsatkichidir.

Nogironligi bo‘lgan xotin-qizlar uchun ixtisoslashtirilgan kasb-hunarga jalb qilinadigan maxsus texnikumlarida yaratilayotgan shart-sharoitlar yildan-yilga yaxshilanib bormoqda. Maxsus o‘quv xonalari, moslashtirilgan jihozlar, psixologik yordam xonalari hamda individual o‘qitish metodikalarining qo‘llanilishi ularning sifatli ta‘lim olishi va kasb egallashi uchun mustahkam zamin yaratmoqda. Biroq bu sharoitlarning o‘zi yetarli emas, xotin-qizlarning kasb-hunarga bo‘lgan qiziqishi, ishtiyoqi va o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan motivatsiyasi yanada oshirilishi zarur.

Quyida bunga erishishning eng muhim yo‘nalishlari bayon etiladi.

1. Ma‘naviy ruhiy qo‘llab-quvvatlashni kuchaytirish:

Kasb-hunarga bo‘lgan qiziqish, avvalo, ichki motivatsiyaga bog‘liq. Nogironligi bo‘lgan xotin-qizlarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshirish, imkoniyatlarini tan olish va ularni rag‘batlantirish juda muhim.

- Doimiy psixologik treninglar va motivatsion seminarlar o‘tkazish;
- Muvaffaqiyatga erishgan nogironligi bo‘lgan ayollar bilan uchrashuvlar tashkil etish;
- Mentorlik dasturlarini joriy qilish — har bir o‘quvchiga o‘z sohasida yetuk mentor biriktirish.

Bu yondashuvlar xotin-qizlarda “Men ham uddalay olaman” degan ishonchni mustahkamlaydi.

2. Kasblarni tanlashda erkinlik va imkoniyatlar ko‘lamini kengaytirish:

Ko‘pchilik nogironligi bo‘lgan xotin-qizlar kasb tanlashda o‘zlarini cheklab qo‘yadi. Ularga ko‘proq tanlov, ko‘proq imkoniyatlar taqdim etish ularning ishtiyoqini oshiradi.

- Zamonaviy IT yo‘nalishlari, dizayn, tikuv-trikotaj, pazandachilik, qo‘l mehnati, frilanserlik kabi kasblarni o‘rgatish;
- Individual qiziqishga qarab o‘quv dasturlarini moslashtirish;
- Kasblar yarmarkasi va mahorat darslarini muntazam tashkil etish.

O‘quvchi qiziqqan kasbni o‘rgansa, o‘z ustida ishlashga bo‘lgan ehtiyoj va shijoat yanada kuchayadi.

3. Amaliyot va ishlab chiqarish bilan hamkorlikni kengaytirish:

Nazariy bilim bilan cheklanib qolmasdan, amaliy tajribaga ega bo'lish o'quvchilarda haqiqiy motivatsiya yuzaga keltiradi.

- Mahalliy korxonalar bilan hamkorlikda amaliyot dasturlarini joriy etish;
- O'quvchilarni vaqtinchalik ishga joylashtirish mexanizmini yo'lga qo'yish;
- "Ustoz-shogird" an'anasini zamonaviy sharoitda rivojlantirish.

Shunday amaliyotlar ularning o'z kasbini mukammal egallashi va mustaqil mehnatga tayyor bo'lishini ta'minlaydi.

4. Rag'batlantiruvchi tizimni kuchaytirish:

Har qanday muvaffaqiyat e'tirofga munosib. Rag'bat tizimi o'quvchi-qizlarni faol, tashabbuskor va mas'uliyatli bo'lishga undaydi.

- Eng yaxshi o'quvchi, eng faol ishtirokchi, eng yaxshi loyiha kabi nominatsiyalarni joriy qilish;
- Grantlar, sertifikatlar, kichik stipendiyalar berish;
- O'quvchi-qizlarning hunarmandchilik yoki IT mahsulotlarini ko'rgazmalarda namoyish etish.

Rag'bat — motivatsiyaning kuchli manbai.

5. Oila va jamiyat bilan hamkorlikni kuchaytirish:

Xotin-qizlarning ishtiyoqi ko'pincha oilaviy qo'llab-quvvatlashga ham bog'liq.

- Ota-onalar bilan tushuntirish ishlari va seminarlar o'tkazish;
- Jamiyatda nogironligi bor xotin-qizlar haqida ijobiy fikr va stereotiplarni uyg'otish;
- Ijtimoiy tarmoqlarda ularning yutuqlarini keng targ'ib qilish.

Oila tomonidan qo'llab-quvvatlangan qizning o'qishga bo'lgan ishtiyoqi ikki baravar oshadi. Shu sababli oila va mahalla bilan hamkorlikni samarali yo'lga qo'yish maqsadga muvofiqdir.

6. Texnologik imkoniyatlardan samarali foydalanish

Raqamli ta'lim nogironligi bo'lgan xotin-qizlar uchun yanada qulay va moslashuvchan bo'lishi mumkin.

- Onlayn kurslar va masofaviy ta'lim platformalariga kirish imkoniyatini yaratish;
- Eshitish, ko'rish, harakatlanish cheklovlari uchun maxsus elektron materiallar tayyorlash;
- Kompyuter texnologiyalari bo'yicha bepul o'quv dasturlarini yo'lga qo'yish.

Texnologiya orqali cheklovlar sezilarli kamayadi.

Nogironligi bo'lgan xotin-qizlar bugun nafaqat o'z taqdirlari, balki butun jamiyatning to'siqlar haqidagi tasavvurlarini o'zgartirmoqda.

Zamonaviy o'zbek ayoli qiyofasida iroda, bilim va kasbiy mahorat jismoniy imkoniyat cheklanganligidan ustun kelmoqda. Har qanday muvaffaqiyat zamirida katta sinov yotadi. Nogironligi bo'lgan xotin-qizlar uchun bu sinov ikki hissa og'irroq:

Psixologik to'siqlar: O'ziga bo'lgan ishonchni tiklash va "Men buni uddalayman" degan qarorga kelish.

Infrastruktura muammolari: Shogirdlikka tushish, o'qish yoki ishga borishdagi harakatlanish qiyinchiliklari.

Ijtimoiy bosim: Atrofdagilarning achinish bilan qarashi yoki qobiliyatiga shubha qilishi.

Ushbu ayollar uchun har bir kunda qilingan kichik harakat — katta g'alabadir. Ular to'siqlarni to'xtash nuqtasi emas, balki yuqoriga ko'tarilish pog'onasi deb bilmoqdalar.

Kasb-hunar egallash — bu shunchaki daromad manbai emas, balki ijtimoiy rehabilitatsiyaning eng oliy ko'rinishidir. Bugun biz quyidagi sohalarida yangi qiyofadagi ayollarni ko'rmoqdamiz:

Bugungi kun qahramoni — bu o'z taqdirini boshqalarning qo'liga topshirib qo'ymagan ayoldir. Ularning jamiyatdagi yangi qiyofasi quyidagi fazilatlar bilan tavsiflanadi:

Iqtisodiy mustaqillik: Davlat nafaqasiga qarab qolmasdan, o'z mehnati bilan farovonlikka erishish.

Ijtimoiy faollik: Ayollar huquqlari va inklyuzivlikni targ'ib qilishda faol ishtirok etish.

Estetika va Go'zallik: Nogironlik aravachasi yoki protez go'zallikka monelik qilmasligini isbotlash.

"Mening imkoniyatim cheklangan bo'lishi mumkin, lekin irodam va orzularimning chegarasi yo'q." — Bu bugungi o'zbek ayolining shiori.

Nogironligi bo'lgan xotin-qizlarning jamiyatga integratsiyalashuvi faqat ularning o'zigagina emas, balki butun jamiyatga foyda keltiradi. Ular bizga shukrona qilishni, mehnatsevarlikni va eng asosiysi — yashash san'atini o'rgatishmoqda. Ularning "kasb baxti" — bu butun millatning ma'naviy yutug'idir. Nogironligi bo'lgan xotin-qizlarning kasb-hunarga ishtiyoqini oshirish va ularni ijtimoiy hayotga jalb qilish bugungi kunda O'zbekiston davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. So'nggi yillarda, ayniqsa 2024–2025-yillarda bu borada inqilobiy o'zgarishlar amalga oshirildi: PF-85-son Farmoni (2025-yil 8-may): "Nogironligi bo'lgan shaxslarning bandligini ta'minlash tizimini takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida". PQ-103-son Qarori (2025-yil 14-mart): "Oila va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida". Bu qaror bilan 2025-yilda 250 ming nafar xotin-qizni kasb-hunar va tadbirkorlikka o'qitish belgilangan. Nogironligi bor xotin-qizlar uchun alohida kvotalar va imtiyozli kredit paketlari ko'zda tutilgan. PQ-57-son Qarori (21.12.2021): Nogironligi bo'lgan yoshlarga (qizlarga) kasb-hunarga o'qish, o'zini-o'zi band qilish uchun BHMning 50 baravarigacha (taxminan 18-19 mln so'm) subsidiyalar ajratishni kafolatlaydi.

Shuningdek, VM-405-son Qarori (2025-yil 1-iyul): Nogironligi bo'lgan shaxslar bandligini qo'llab-quvvatlash tartibi to'g'risidagi Nizom tasdiqlangan. Subsidiya: Nogironligi bor xotin-qizlarni ishga olgan tadbirkorlarga har bir xodim uchun MHTEKMning 3 baravari miqdorida bir martalik subsidiya beriladi. VM-46-son Qarori (2025-yil 29-yanvar): Xotin-qizlarning pilla va hunarmandchilik sohalarida bandligini ta'minlash. Bu nogironligi bor xotin-qizlar uchun uyda o'tirgan holda daromad topish (kasanachilik) imkoniyatini kengaytiradi.

O'zbekiston o'z qonunchiligini xalqaro standartlarga moslashtirgan: BMTning "Nogironlar huquqlari to'g'risida"gi Konvensiyasi (2021-yilda ratifikatsiya qilingan), 6-modda (Nogironligi bo'lgan ayollar), Davlatlar nogiron ayollarning ko'p qirrali kamsitilishiga yo'l qo'ymaslik va ularning barcha inson huquqlarini to'laqonli amalga oshirishini ta'minlash majburiyatini oladi. 27-modda (Mehnat va bandlik): Nogironlarning boshqalar bilan teng ravishda mehnat qilish huquqini, shu jumladan ochiq mehnat bozorida ishlash imkoniyatini kafolatlaydi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, nogironligi bo'lgan xotin-qizlarning ixtisoslashtirilgan maxsus texnikumlarda tahsil olishi, huquqiy savodxonligini oshirishi, muassasada yaratilgan sharoitlardan oqilona foydalanishi, kasbiy bilim va ko'nikmalarni egallashi — bu kelajagi uchun mustahkam poydevordir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Adolat, so'nggi nashr.
2. "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. – 2020-yil 15-oktabr.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Nogironligi bo'lgan shaxslarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi farmoni. – 2021-yil.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Xotin-qizlarni kasb-hunar va tadbirkorlikka keng jalb etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorlari. – 2022–2024 yillar.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari.
6. BMTning Nogironlar Huquqlari to'g'risidagi Konvensiyasi. – Nyu-York, 2006.